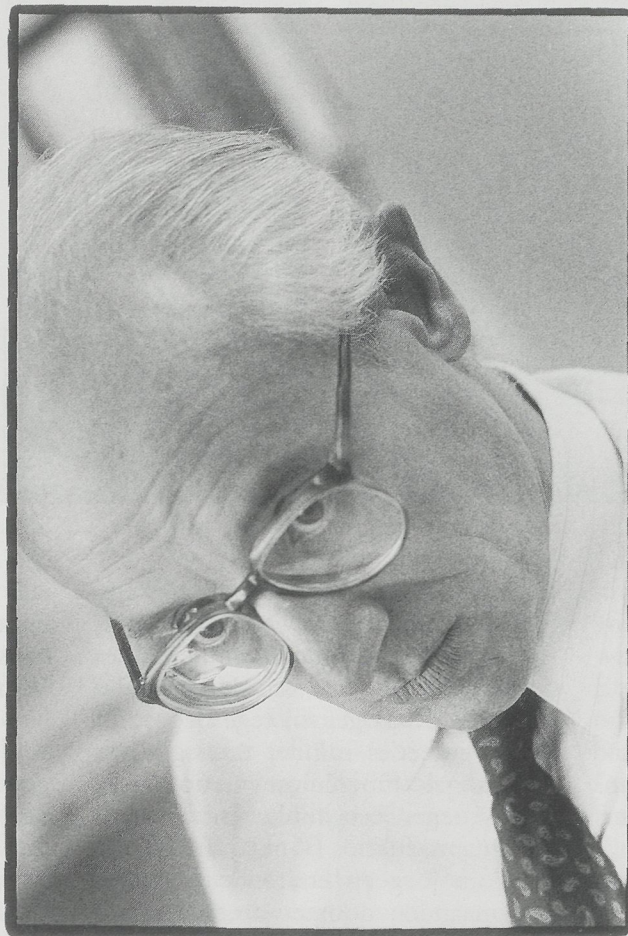




PROF. DR. A.C. ZIJDERVELD: "MET FREUD EN DUS MET SCHOPENHAUER".

LEVEN WILLENS

Het is de taak van de cultuurcriticus om onbevreesd heilige huisjes om te trekken en gemeenplaatsen aan de kaak te stellen, schreef onlangs de socioloog *prof.dr. A.C. Zijderveld*. Het moet boeiend zijn om zo'n man eens aan het werk te zien, het liefst voor een zo respectabel mogelijk publiek.

De binnenkomst van de eregasten en hoogleraren in de stampvolle aula van de Erasmus Universiteit Rotterdam nam zeker een kwartier in beslag. Het was een feestelijk gezicht, vooral omdat de toga's van de hoogleraren per faculteit verschillen. Er waren oranje, gele, groene en blauwe sjerpen en kwastjes. Een groene hoogleraar die achter de persvertegenwoordigers plaatsnam, grapte: "Die mensen voor ons dragen geen toga."

"Die zitten in de was", jokte ik. "In de stomerij toch zeker!", riep hij uit. De koningin droeg een knalroze hoed. De burgemeester en de minister van onderwijs heb ik niet gezien, maar ook zij waren aanwezig. Lang niet iedereen kwam voor Zijderveld natuurlijk, die de diesrede zou houden. Belangrijker was dat er een eredoctoraat zou worden overhandigd aan de president van Duitsland, die Zijderveld dus ook onder zijn gehoor mocht rekenen. Het was kortom een kans waar me-

Onbevreesd

door Johan de Koning

nig cultuurcriticus slechts van durft te dromen.

Zijderveld had voor de gelegenheid een Duits getint onderwerp gekozen: 'Over het demonische in de cultuur'. (Voor de president: 'Über das Dämonische in der Kultur'). Van veel min of meer Duitse denkers liet de spreker de naam vallen: Goethe, Van der Leeuw, Weber, Freud, Nietzsche, Marcuse. Ook Grieken bleken over het demonische te hebben nagedacht: Plato, Heraclitus en Socrates. Het bleek een in beginsel amorele, redeloze macht te zijn, die op oncontroleerbare wijze te werk gaat, zonder dat wij het in onze "gemoderniseerde en dus gerationaliseerde" cultuur in de gaten hebben. (We zijn onze "antenne" ervoor kwijtgeraakt).

De socioloog droeg een blauwe sjerp op zijn toga en op zijn grijze haar een smalle baret. Hij had een bril op om voor te lezen. De eerste zinnen sprak hij uit met plezierige buigingen in zijn stem, maar daarna schakelde hij over op die hoge afstandelijke toon die je wel vaker hoort als sprekers moeilijke zinnen over moeten brengen.

Ga voor de spiegel staan en probeer het maar eens: "Naast traditie en legale rationaliteit is charisma een *idealtypische* grond voor legitimiteit." Of: "Met Freud en dus met Schopenhauer en

Nietzsche bevestigt Marcuse hier het demonische karakter van de cultuur dat door geen affirmatie weg-gewerkt kan worden."

Een grappige zin over Marcuse was: "Zijn marxistisch uitgangspunt is thans voor velen van ons minder overtuigend dan het toen voor hem was." Alsof iemand zou menen dat Marcuse's uitgangspunt voor hemzelf niet overtuigend was!

Was dit nou cultuurkritiek? De demon van de technocratie kwam nog ter sprake, evenals de demon van de verzorgingsstaat, maar iets nieuws of tegendraads werd er niet over beweerd. Heilige huisjes werden niet gesloopt; wel werd er geleund op grote namen en werden er onbevreesd wat open deuren ingetrapt.